"दूधपोखरी गाँउपालिकाको विपद कोष व्यवस्थापन कार्यविधि २०७४"

का.पा./गाउँ सभा बाट स्वीकृत मिति :- २०७४/१०/१०

प्रमाणीकरण मिति :- २०७४/१०/..१२

राजपत्रमा प्रकाशित मिति :-

प्रस्तावना

विपदको दृष्टिकोण बाट नेपाल संसारकै संवेदनशील देशहरु मध्ये एक हो । अव्यवस्थित बसाँईसराँई, जथाभावी वन फडानी तथा अतिक्रमण, अवैज्ञानिक खेती प्रणाली कृषिमा अव्यवस्थित चाप, जनसंख्याको बढ्दो चाप, अव्यवस्थित शहरीकरण, अदुरदर्शी भौतिक संरचना निर्माण, जलवायु, जंन्य जोखिम, जनचेतनाको कमी जस्ता कारणले हरेक वर्ष हुने बाढी पहिरो, महामारी, झाडा-पखाला, अनिकाल आगलागी र भूकम्प जस्ता दुर्घटनामा हजारौं मानिसहरुको मृत्यु हुने गरेको छ । यस्ता प्रकारका विपद बाट जीउधन माथि भएको क्षति त छँदैछ, भौतिक संरचनामा समेत क्षति पुग्दा आर्थिक सामाजिक विकासमा समेत ठूलो नोक्सानी व्यहोर्नु परेको छ । यसरी हुने गरेका मानवीय तथा भौतिक क्षतिलाई न्यूनिकरण गर्नका लागि स्थानिय सरकार संचालनका ऐन, २०७४ को धारा ११ (नं) को अधिकार जम्मा भएको रकम गाँउपालिका विपद कोष खडा गरी सोहि कोष मार्फत यस्ता प्रकारका क्षतिमा खर्च गर्दा प्रयोग गरी प्रभावकारी हुने देखि विपद कोष व्यवस्थापन कार्य विधि २०७४ लागु गरिएको छ ।

उद्देश्य :-

(क) विपदमा परेका पिडितलाई उद्धार र पुनः स्थापना गर्ने कार्यका लागि सबै सरकारी तथा गैर सरकारी क्षेत्रको सहयोगमा जनसहभागिता समेत जुटाउनु ।

(ख) विपदका लागि अत्याधिक जोखिम क्षेत्र पहिचान तथा नक्साङ्कन गरी जनचेतना अभिबृद्धि गर्नु ।

(ग) विपदको जोखिमलाई न्यूनिकरण गर्न समय सापेक्ष नीतिगत र संस्थागत संयन्त्रमा सुधार गर्नु ।

(घ) विपद बाट पिडित पक्षलाई आधारभूत आवश्यकताका लागि तत्कालै राहत उपलब्ध गराउनु ।

(ङ) विकास निर्माण तथा भौतिक संरचनाको निर्माण गर्नु अघि वातावरण मैत्री प्रणालीमा जोड दिन जनचेतना जगाउनु ।

२०७४/१०/१२

प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत

(च) विपदको जोखिम न्यूनिकरणको लागि उपयुक्त सूचना प्रकोप पूर्वको तयारीका लागि उपलव्ध गराउनु ।

(छ) राष्ट्रिय योजना आयोगले बनाएको उद्देश्य परिपूर्तिका लागि उन्मुख हुनु ।

(ज) विपदका लागि लागु हुने प्रयास रोकथाम मूलक बनाई उपचार मूलक बनाउनु ।

(झ) विपद व्यवस्थापनमा काम गर्ने निकायको बीच समयमा नै समन्वय गर्नु ।

(ञ) विपद सम्बन्धि सूचना दिने प्रविधिको व्यवस्थापन गर्नु ।

परिच्छेद – एक

संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ

(१) संक्षिप्त नाम :-

यस कार्यविधीको नाम "दूधपोखरी गाँउपालिकाको विपद कोष व्यवस्थापन कार्यविधि, २०७४" रहनेछ ।

(२) यो निर्देशिका तुरुन्त लागु हुनेछ ।

परिच्छेद – दुई

परिभाषा

विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस निर्देशिकामा,

(क) "विपद कोष" स्थानिय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को धारा ११ (नं.) बमोजिम दूधपोखरी गाँउपालिकामा स्थापित विपद कोष बुझिनेछ ।

(ख) "कार्यविधि भन्नाले" दूधपोखरी गाँउपालिकाको विपद कोष व्यवस्थापन कार्यविधि २०७४ लाई बुझाउने छ ।

(ग) "व्यवस्थापन समिति" भन्नाले विपद कोष व्यवस्थापन कार्यविधि २०७४ सञ्चालन समितिलाई बुझाउंछ ।

(घ) "गाउँपालिका भन्नाले" दूधपोखरी गाँउपालिकाको कार्यालय, लमजुङलाई जनाउँछ ।

प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत

(ङ) "विपद भन्नाले" प्राकृतिक वा गैर प्राकृतिक कारण बाट उत्पन्न विपत्ति पूर्ण अवस्था सिर्जना भई धनजन, पशुचौपायाको क्षतिको साथै जीवनयापनमा प्रतिकुल असर परी वा पारी विपद बाट प्रभावित व्यक्ति वा समुदायको आफ्नै श्रोत र क्षमता बाट समाधान हुन नसक्ने बाह्य सहयोगको आवश्यकता पर्ने दुःखद तथा कष्ट पूर्ण प्राकृतिक वा गैर प्राकृतिक विपद र हुन सक्ने विपत्ति पूर्ण अवस्थालाई समेत सम्झनु पर्छ ।

(च) प्राकृतिक विपद भन्नाले बाढी, अतिवृष्टि, अनावृष्टि, खडेरी, आँधी, असिनापानी, भूकम्प, ज्वालामुखी विष्फोट, बाढी, पहिरो, चट्याङ तथा भूस्खलन जस्ता प्राकृतिक कारण बाट उत्पन्न विपदलाई सम्झनु पर्छ ।

(छ) गैर प्राकृतिक विपद भन्नाले महामारी, अनिकाल, डढेलो, किटआतङ्क, वर्डफ्लू, सर्पदंश, जनावर आतङ्क खानी दुर्घटना, औद्योगिक दुर्घटना, आगलागी, विषाक्त ग्यास वा रसायन चुहावट, विकिरण, ग्यास विष्फोटन विशाक्त खाद्य सेवन, वातावरणीय प्रदुषण वा विनास, भौतिक संरचनाका क्षति तथा विपदका समयमा गरिने उद्धार कार्यका क्रममा हुने दुर्घटना आदिलाई सम्झनु पर्छ ।

(तर गैर प्राकृतिक विपदको हकमा मदिरा सेवन गरेको तथा न्यूनतम सावधानी नअपनाइएको भनि प्रहरी वा स्वास्थ्य संस्थाको मुचुल्का बाट देखिन आएमा राहत उपलब्ध गराइने छैन ।)

(ज) विपद व्यवस्थापन भन्नाले विपद जोखिम व्यवस्थापन र न्यूनीकरण, विपद पूर्व तयारी, विपद पुनर्लाभ सँग सम्वन्धित सम्पूर्ण क्रियाकलापलाई सम्झनु पर्छ ।

(झ) विपद जोखिम न्यूनिकरण भन्नाले विपद पूर्व गरिने विपद जोखिम विश्लेषण तथा मूल्याङ्कन, विपद रोकथाम, विपद अल्पिकरण तथा विकास कार्यमा विपद जोखिम न्यूनिकरणको मूलप्रवाहिकरण सँग सम्वन्धित कार्य सम्झनु पर्छ ।

(ञ) पूर्व तयारी भन्नाले विपद हुनु पूर्व सम्भावित विपदको प्रतिकारको लागि गरिने सबै प्रकारका तयारी र विपदको सम्भावित जोखिम व्यवस्थापन र न्यूनिकरणका कार्य समेतलाई सम्झनु पर्छ ।

प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत

परिच्छेद – तीन

व्यवस्थापन समिति गठन

(१) विपद कोष व्यवस्थापन कार्यविधि २०७४ को सञ्चालन तथा आवश्यक नीति निर्माण तथा निर्देशनका लागि देहाय बमोजिमका सदस्य रहने गरी एक सञ्चालन समिति रहनेछ।

(१) गाँउपालिका प्रमुख – संयोजक

(२) गाँउपालिका उपाध्यक्ष – सदस्य

(३) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत – सदस्य

(४) वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन समितिको संयोजक - सदस्य

(५) स्थानिय प्रहरी कार्यालयका प्रतिनिधि – सदस्य

(६) प्राविधिक शाखा प्रमुख – सदस्य

(७) आर्थिक प्रशासन शाखा प्रमुख –सदस्य

(८) गाउँपालिकाको स्वास्थ्य प्रतिनिधि – सदस्य

(९) योजना शाखा प्रमुख – सदस्य

आवश्यकता परेमा विपद कोष व्यवस्थापन समितिको बैठकमा अन्य विशेषज्ञ समेत आमन्त्रण गर्न सकिनेछ।

(४) समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार

- गाँउपालिका विपद कोष व्यवस्थापनका लागि आर्थिक श्रोतको व्यवस्थापन गर्ने।
- गाँउपालिका विपद व्यवस्थापन कोषको सञ्चालनका लागि योजना तर्जुमा गरी गाँउ सभा बाट स्वीकृत गराई कार्यक्रम तय गर्ने गराउने।
- विपदको घटना घटनु अगावै जनचेतना मुलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने।
- विपद बाट पिडित भएका व्यक्तिको सन्दर्भमा तथ्याङ्क संकलन गरी विपदको घटना घटेको ठाँउमा समितिले अनुगमन गर्नुका साथै राहतको कार्यक्रम लागु गर्ने।
- विपदका लागि पूर्व तयारीमा रहने

प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत

- विपद न्यूनिकरण तथा नियन्त्रणको पूर्वाधार निर्माण गर्न गाँउपालिकालाई सिफारीस गर्ने ।

परिच्छेद–चार

समितिको बैठक

गणपुरक संख्या

(१) समितिको बैठक बस्ने प्रयोजनका लागि ५१ प्रतिशत सदस्यलाई गणपुरक संख्या मानिनेछ । तर आपतकालिन अवस्थामा अध्यक्षले उद्धार तथा राहतका लागि सिँधै निर्देशन गर्न सक्नेछ ।

(२) व्यवस्थापन समितिको बैठक आवश्यकता अनुसार जुनसुकै समयमा पनि बस्न सक्नेछ ।

(३) यस समितिका पदाधिकारीले बैठक बसेको दिन गाउँपालिका पदाधिकारीले पाए सरह बैठक भत्ता पाउने छन् ।

परिच्छेद–पाँच

कोषको स्थापना र सञ्चालन

(१) यस कोषमा देहाय अनुसारको रकम जम्मा गरिनेछ ।

(क) दूधपोखरी गाउँपालिका बाट वार्षिक रुपमा विपद व्यवस्थापन कोषमा विनियोजन भएको रकम ।

(ख) नेपाल सरकार बाट प्राप्त हुने अनुदान सहयोग ।

(ग) विभिन्न सरकारी गैर सरकारी तथा अन्य दाता बाट प्राप्त भएको सहयोग ।

(घ) अन्य श्रोत

(२) **कोषको सञ्चालन :**

यस कोषको रकम गाँउपालिका विपद व्यवस्थापन कोषको खातामा जम्मा गरी स्थानीय निकाय आर्थिक प्रशासन सम्वन्धि नियमावली २०६४ अनुसार खर्च गरिनेछ ।

(३) **कोषमा जम्मा भएको रकम :-**

प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत

यस कोषमा जम्मा भएको रकम विपद व्यवस्थापनका लागि बाहेक अन्य प्रयोजनमा खर्च गर्न पाइने छैन ।

(४) **लेखा परिक्षण :**

यस कोषको आन्तरिक लेखा परिक्षण आ.ले.प. शाखा बाट र अन्तिम लेखा परिक्षण महालेखा परिक्षकको कार्यालय बाट गरिनेछ ।

(५) **खाता सञ्चालन :**

यस कोषको खाता सञ्चालन स्थानिय निकाय आर्थिक प्रशासन नियमावली २०६४ अनुसार हुनेछ ।

परिच्छेद – छ

उद्धार तयारी व्यवस्थापन :

(क) विपदको जोखिममा रहेको क्षेत्रको व्यवस्था गर्ने ।

(ख) तालिम प्राप्त जनशक्तिको साथै विपदको समयमा राहतको छरितो व्यवस्थाको लागि खोज र उद्धार सामग्रीहरुको लगत अद्यावधिक गर्नुका साथै आपतकालीन खाद्यान्न, औषधि एवं लत्ता कपडाको भण्डारण गर्न समन्वय गर्ने ।

(ग) सामाजिक एवं गैर सरकारी संघ संस्था एवं पत्रकारहरुको सहयोग समेत लिई गाँउपालिका विपद व्यवस्थापन सम्बन्धि जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने ।

(घ) विपदको समयमा विस्थापित परिवारहरुलाई सुरक्षित स्थानमा राखी शिविर सञ्चालन गर्न सम्भव भए सम्म विद्यालय, स्वास्थ्य केन्द्र बाहेक तत्कालका लागि अस्थायी रुपमा पुर्नस्थापना गर्न पहिचान गरिएका खुला क्षेत्रहरु प्रयोग गर्ने ।

प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत

परिच्छेद – सात

आपतकालिन उद्धार तथा राहत वितरण :

(क) विपदको घटनामा परि कुनै व्यक्तिको मृत्यु भएको रहेछ भने राहत स्वरुप प्रति मृतक रु. ५०,०००/- (अक्षरुपी पचास हजार रुपैयाँ) का दरले मृतकका परिवारलाई सहयोग उपलब्ध गराउने ।

(ख) विपद बाट घर पूर्ण रुपमा नष्ट भएका वा खाद्यान्न बाली तथा जग्गा जमिन समेत नोक्सानी भै तत्काल गुजाराको लागि आवश्यक व्यवस्था गर्नको लागि रु. ३०,०००/- (अक्षरुपी तीस हजार रुपैयाँ) आंशिक घर क्षति भई तत्काल मर्मतको लागि रु.१०,०००।- (अक्षरुपी दश हजार रुपैयाँ) सम्म तथा गोठ नष्ट तथा पशुचौपाया नष्ठ भएमा रु.१०,०००/- (अक्षरुपी दश हजार रुपैयाँ) सम्म प्रति परिवार राहत सहयोग उपलव्ध गराउने ।

(ग) विपदको घटनामा परि घाइते हुनेहरुलाई सरकारी अस्पताल बाट उपचार गरी घर जान आर्थिक सहयोग स्वरुप प्रति व्यक्ति रु ५,०००/- (अक्षरुपी पाँच हजार रुपैयाँ) यातायात खर्च दिइनेछ ।

(घ) विपदको समयमा पिडित परिवारहरुलाई सुरक्षित स्थानमा राखि शिविर संचालन, आवश्यक सहयोग र समन्वय गर्ने ।

(ङ) पिडितहरुलाई राहत वितरण गर्दा यस कोषको अधिनमा रही यस समिति मार्फत राहत सहयोग उपलव्ध गराइने छ । तर समिति बाट अनुमोदन गराउने गरी तत्काल उपलव्ध गराउनु पर्ने तोकिएको राहत रकम वडा अध्यक्षले पिडितलाई उपलव्ध गराउन सक्नु हुनेछ । यसरी उपलव्ध गराएको रकमको सोधभर्नाका लागि आवश्यक कागजात सहित समितिमा पेश गर्नु पर्नेछ ।

(च) विपदमा परेका पिडितहरुलाई गाउँपालिका बाट राहत उपलव्ध गराउँदै, जोको काबु बाहिरको परिस्थिती पर्न गै राहत उपलव्ध गराउन बाधा भएमा गाउँपालिकाले अन्य दातृ निकाय सँग सहयोग माग गरि पिडितलाई सम्बोधन गर्ने छ ।

(च) राहत सहयोग प्राप्त गर्नको निम्ति पिडितले घटना भएको ३० दिन भित्र प्रहरी सरजिमिन मुचुल्का तथा अन्य आवश्यक कागजात सहित यस समितिमा निवेदन पेश गर्नु पर्नेछ । मृतक तथा घाईतेको हकमा स्वास्थ्य संस्थाको प्रतिवेदन आवश्यक पर्नेछ ।

प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत

परिच्छेद – आठ

अनुगमन तथा प्रतिवेदन सम्वन्धमा :

(१) यो निर्देशिका अनुसार गरिएका काम कारवाहीको लागि गाँउपालिका बाट अनुगमन गरिनेछ ।

(२) यो निर्देशिका अनुसार सञ्चालित कार्यहरुको प्रतिवेदन गाँउ कार्यपालिकामा पेश गरिनेछ ।

परिच्छेद – नौ

संशोधन तथा परिमार्जन सम्बन्धमा :

(१) गाँउपालिका विपद कोषलाई व्यवस्थित बनाउन आवश्यकता अनुसार गाँउ कार्यपालिका बाट संशोधन तथा परिमार्जन गर्न सकिने छ ।

परिच्छेद – दश

खारेजी तथा वचाउः

(१) यस कार्यविधिमा व्यवस्था भएका कुराहरुको हकमा "स्थानिय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४", "स्थानिय निकाय आर्थिक प्रशासन सम्बन्धि नियमावली २०६४" को नियम तथा अन्य प्रचलित कानुन सँग बाझिएको हकमा बाझिएको हद सम्म खारेजी हुनेछ ।

(२) कुनै कारण बाट कोष संचालन हुन नसकेमा गाउँ कार्यपालिकाले कोषलाई खारेज गर्न सक्नेछ ।

(३) कोष खारेज भएमा कोषमा रहेको सम्पत्ति तथा दायित्व गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालयमा स्वत सर्नेछ ।

प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत